

Asia: VN/35729/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi sosiaalihoitolain ja siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Taustatiedot lausunnonantajalta

Edustan

Muu järjestö tai yhdistys

Lausunnonantajan lausunto

1 Onko ehdotus kokonaisuudessaan kannatettava?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti esityksen kannatettavuudesta?

Ehdotus on kokonaisuutena osittain kannatettava. Esityksen keskeiset tavoitteet – palvelujen selkeyttäminen, asiakasprosessien sujuvoittaminen, varhaisen tuen vahvistaminen sekä yksilöllisen palvelutarpeen arvioinnin korostaminen ovat lähtökohtaisesti kannatettavia ja tukevat myös neurokirjon henkilöiden tarpeita. Myönteisinä voidaan pitää myös omatyöntekijämallia, monialaisen yhteistyön vahvistamista sekä pyrkimystä parantaa palvelujen oikea-aikaisuutta.

Samanaikaisesti esitykseen sisältyy kuitenkin merkittäviä epävarmuuksia ja riskejä, jotka heikentävät sen vaikuttavuutta. Erityisesti taloudelliset säästötavoitteet ovat ristiriidassa esityksen laadullisten tavoitteiden kanssa. On vaarana, että palvelujen keventäminen ja rakenteiden purkaminen heikentävät palvelujen saatavuutta, laatua ja oikea-aikaisuutta sekä lisäävät pitkän aikavälin kustannuksia ongelmien pahentuessa.

Paljon tukea tarvitsevien asiakkaiden asema jää esityksessä riittämättömästi turvatuksi. Kuntouttavan työtoiminnan ja sosiaalisen kuntoutuksen kaltaisten palvelujen heikentyminen voi katkaista toimivia palvelupolkuja ja jättää asiakkaita ilman arjessa välttämätöntä tukea. Erityisesti neurokirjon henkilöiden kohdalla tämä riski korostuu, sillä heidän tuen tarpeensa ovat usein pitkäkestoisia, vaihtelevia ja edellyttävät jatkuvaa, yksilöllistä sekä asiantuntevaa tukea. Palvelujen

pirstaloituminen tai vastuun hajautuminen voi johtaa tuen katkeamiseen ja lisätä läheisten vastuuta kohtuuttomasti.

Vaikka ennaltaehkäisyä korostetaan, sen käytännön toteutus jää epäselväksi. Matalan kynnyksen palvelujen ja moniammatillisen työn mahdollinen heikentyminen voi johtaa siihen, että tuki toteutuu liian myöhään ja painottuu raskaampiin palveluihin, mikä heikentää kokonaisvaikuttavuutta.

Ammattilaisten näkökulmasta esitys herättää huolta osaamisen ja resurssien riittävydestä. Sosiaalityön asiantuntijuuden mahdollinen heikentyminen sekä vaativien tehtävien siirtäminen ilman riittäviä pätevyysvaatimuksia voivat vaikuttaa kielteisesti tuen laatuun ja asiakasturvallisuuteen. Samalla henkilöstön kuormitus voi kasvaa, mikä heikentää mahdollisuuksia toteuttaa laadukasta, vaikuttavaa ja eettisesti kestävä työtä.

Lisäksi sääntelyn osittainen epäselvyys lisää tulkinnanvaraa ja voi johtaa alueellisiin eroihin palvelujen toteutuksessa, mikä vaarantaa asiakkaiden yhdenvertaisuuden. Asiakasmaksujen korotukset voivat puolestaan heikentää palvelujen saavutettavuutta ja siirtää avun hakemista, mikä voi lisätä raskaampien palvelujen tarvetta myöhemmin.

Työikäisten toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelu on tavoitteeltaan kannatettava, mutta jää vielä liian epäselväksi kohderyhmän, sisällön ja toteutuksen osalta. Ilman tarkempia määrittelyjä on riski, ettei palvelu turvaa riittävän pitkäjänteistä ja oikea-aikaista tukea erityistä tukea tarvitseville asiakasryhmille, mukaan lukien neurokirjon henkilöt.

Kokonaisuutena uudistus sisältää kannatettavia tavoitteita, mutta niiden toteutuminen yhdenvertaisesti, vaikuttavasti ja asiakaslähtöisesti ei ole riittävästi varmistettu.

2 Vastaavatko ehdotukset esityksen tavoitteita?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti esityksen tavoitteista?

Ehdotukset vastaavat esityksen tavoitteita osittain. Esityksessä asetetut tavoitteet: varhaisen tuen vahvistaminen, palvelurakenteen selkeyttäminen, asiakasprosessien sujuvoittaminen sekä palvelujen oikea-aikaisuuden ja vaikuttavuuden parantaminen ovat perusteltuja ja kannatettavia. Näihin tavoitteisiin kytkeytyvät ehdotukset, kuten omatyöntekijän roolin vahvistaminen, palvelutarpeen arvioinnin kehittäminen ja monialaisen yhteistyön korostaminen, tukevat oikeansuuntaisesti myös neurokirjon henkilöiden tarpeita edistämällä yksilöllisyyttä ja palvelujen yhteensovittamista.

Käytännössä ehdotukset jäävät kuitenkin monilta osin liian yleiselle tasolle, mikä heikentää tavoitteiden konkreettista toteutumista. Erityisesti varhaisen tuen vahvistaminen, palvelujen

yhteensovittaminen sekä paljon tukea tarvitsevien asiakkaiden huomioiminen eivät näyttäydä riittävän selkeinä tai velvoittavina. Tämä luo riskin, että tavoitteet eivät toteudu yhdenvertaisesti eri alueilla.

Lisäksi esitykseen sisältyvät säästötavoitteet, asiakasmaksujen korotukset sekä epävarmuus henkilöstöresurssien riittävydestä ja osaamisesta ovat osin ristiriidassa asetettujen tavoitteiden kanssa. On vaarana, että palvelujen keventäminen, rakenteiden purkaminen ja osaamisen mahdollinen heikentyminen vaikeuttavat tavoitteiden saavuttamista käytännössä.

Ammattilaisten näkökulmasta tavoitteiden toteutuminen edellyttää riittävää osaamista, selkeitä rakenteita ja resursseja. Ilman näitä riskinä on, että hyvätkin tavoitteet jäävät toteutumatta arjen työssä. Neurokirjon henkilöiden näkökulmasta tämä korostuu erityisesti, sillä heidän tuen tarpeensa edellyttävät pitkäjänteistä, yksilöllistä ja asiantuntevaa tukea. Mikäli palvelujen saavutettavuus tai laatu heikkenee, tavoitteet oikea-aikaisuudesta ja vaikuttavuudesta eivät toteudu heidän kohdallaan.

Kokonaisuutena voidaan todeta, että tavoitteet ja ehdotetut keinot eivät ole täysin linjassa keskenään, eikä tavoitteiden toteutumista ole riittävästi varmistettu erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien asiakasryhmien osalta.

3 Lausuntopalaute luvusta 1, onko erityistä tukea tarvitsevaa asiakasta koskeva pykäläesitys 5 a § kannatettava?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti esityksen kannatettavuudesta?

Erytystä tukea tarvitsevaa asiakasta koskeva pykäläesitys (5 a §) on lähtökohtaisesti kannatettava, sillä se vahvistaa haavoittuvassa asemassa olevien asiakkaiden tunnistamista ja tuen piiriin ohjautumista nykyistä varhaisemmassa vaiheessa. Pykälä laajentaa perustellusti ymmärrystä tuen tarpeista huomioimalla aiempaa paremmin myös kognitiivisiin, psyykkisiin ja sosiaalisiin toimintarajotteisiin liittyvät tekijät. Tämä on erityisen tärkeää neurokirjon henkilöiden näkökulmasta, sillä heidän tuen tarpeensa jäävät usein perinteisten palvelumäärittelyjen ulkopuolelle. Pykälä tukee periaatteessa yksilöllisen palvelutarpeen arvioinnin vahvistamista ja oikea-aikaisen tuen kohdentumista.

Pykälän määrittely jää kuitenkin osin epäselväksi eikä riittävästi ohjaa käytännön työtä. Erityisen tuen tarpeen rajautuminen suhteessa muihin palveluihin on tulkinnanvaraista, ja osa keskeisistä tuen muodoista kuten päihde- ja riippuvuusongelmat sekä samanaikaiset useat tuen tarpeet jää puutteellisesti jäsenneyiksi. Tämä lisää riskiä alueellisista tulkintaeroista ja voi heikentää asiakkaiden yhdenvertaista kohtelua.

Lisäksi pykälän käytännön vaikuttavuus on riippuvainen resursseista, osaamisesta ja palvelujen järjestämisen velvoittavuudesta. Parempi tunnistaminen voi lisätä palvelutarvetta, mutta ilman riittäviä henkilöstöresursseja ja rakenteellisia varmistuksia on vaarana, ettei tuen määrä tosiasiallisesti lisääny. Tämä riski korostuu erityisesti neurokirjon asiakkaiden kohdalla, joiden tuen tarpeet ovat usein pitkäkestoisia, monisyisiä ja edellyttävät erityisosaamista.

Ammattilaisten näkökulmasta keskeistä on osaamisen varmistaminen. Mikäli vastuu erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden palveluista laajenee ilman riittäviä pätevyysvaatimuksia ja asiantuntijuutta, on vaarana, että tuen tarpeita ei tunnisteta oikein tai tuki jää riittämättömäksi. Tämä voi heikentää sekä tuen laatua että vaikuttavuutta.

Kokonaisuutena pykälä on askel oikeaan suuntaan, mutta edellyttää täsmentämistä, selkeämpiä soveltamisohjeita sekä riittäviä resursointi- ja osaamisvarmistuksia, jotta se voi tosiasiallisesti turvata yhdenvertaisen, oikea-aikaisen ja asiantuntevan tuen toteutumisen.

4 Lausuntopalaute luvusta 2, onko erillinen hyvinvoinnin edistämistä koskeva 10 a § kannatettava?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti esityksen kannatettavuudesta?

Erillinen hyvinvoinnin edistämistä koskeva 10 a § on lähtökohtaisesti kannatettava, sillä se vahvistaa ennaltaehkäisevän työn asemaa ja tuo varhaisen tuen merkityksen aiempaa näkyvämmiin osaksi sosiaalihuollon sääntelyä. Tämä on tärkeä ja perusteltu suunta, joka tukee palvelujärjestelmän vaikuttavuutta pitkällä aikavälillä. Erityisesti neurokirjon henkilöiden näkökulmasta varhaisilla, matalan kynnyksen ja moniammatillisilla tukimuodoilla voidaan merkittävästi vahvistaa arjen toimintakykyä, ehkäistä ongelmien kasautumista sekä vähentää raskaampien palvelujen tarvetta.

Samalla korostamme, että pykälän vaikuttavuus jää osittain epävarmaksi ilman riittävää konkreettisuutta ja velvoittavuutta. Pelkkä yleisluonteinen kirjaus hyvinvoinnin edistämisestä ei riitä, mikäli se ei sisällä selkeitä vastuita, toteuttamismekanismeja ja seurantaa. On riski, että hyvinvoinnin edistäminen jää käytännössä tavoitteelliseksi ilman todellista muutosta arjen työssä.

Keskeinen haaste liittyy resursointiin ja osaamiseen. Hyvinvoinnin edistämisen tehtävät ovat jo nykytilanteessa usein aliresursoituja, ja ilman riittäviä henkilöstöresursseja sekä ammatillista osaamista uuden sääntelyn toimeenpano voi jäädä puutteelliseksi. Ammattilaisten mahdollisuudet toteuttaa vaikuttavaa ennaltaehkäisevää työtä edellyttävät riittävästi aikaa, osaamista ja toimivia rakenteita.

Lisäksi on tärkeää varmistaa, ettei hyvinvoinnin edistäminen painotu palvelujärjestelmässä tavalla, joka heikentää paljon tukea tarvitsevien henkilöiden oikeutta saada riittäviä ja oikea-aikaisia palveluja. Erityisesti neurokirjon asiakkaiden kohdalla ennaltaehkäisevän ja korjaavan tuen tulee

muodostaa yhtenäinen kokonaisuus, jossa varhainen tuki täydentää eikä korvaa tarpeenmukaisia palveluja.

Kokonaisuutena pykälä on kannatettava ja oikeansuuntainen, mutta sen vaikuttava toteutuminen edellyttää selkeämpiä velvoitteita, riittäviä resursseja sekä ammatillisen osaamisen varmistamista.

5 Lausuntopalaute luvusta 3 - sosiaalityö ja sosiaaliohjaus: Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti?

Ehdotukset sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen selkeyttämisestä ovat tavoitteiltaan pääosin kannatettavia ja oikeansuuntaisia. Pyrkimys kirkastaa työnjakoa ja ammatillisia rooleja voi parhaimmillaan parantaa palvelujen koordinoitua, sujuvoittaa asiakasprosesseja sekä vahvistaa asiakkaan saaman tuen kokonaisuutta. Tämä on erityisen tärkeää neurokirjon asiakkaiden näkökulmasta, sillä heidän tilanteensa ovat usein monimuotoisia ja edellyttävät toimivaa, yhteen sovitettua tukea.

Ehdotusten käytännön toteutettavuuteen liittyy kuitenkin merkittäviä huolia. Sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen välinen työnjako ei ole vielä riittävän selkeä, mikä lisää riskiä alueellisista eroista ja vaihtelevista käytännöistä. Tavoiteltu selkeys voi jäädä toteutumatta ilman tarkempaa ohjausta ja yhtenäisiä toimintamalleja.

Keskeinen huolenaihe liittyy ammatilliseen osaamiseen ja tehtävien siirtymiseen. Esityksessä on riski, että vaativia sosiaalityön tehtäviä siirtyy henkilöstölle, jonka koulutus ja osaaminen eivät riittävästi vastaa työn vaatimuksia. Tämä voi heikentää sosiaalityön asiantuntijuuden asemaa sekä lisätä erityisesti sosionomien työn kuormitusta ja vastuuta ilman riittäviä edellytyksiä työn toteuttamiseen. Taustalla vaikuttavat kustannussäästöihin liittyvät tavoitteet eivät saa ohjata ratkaisuja asiakasturvallisuuden ja laadukkaan asiantuntijatyön kustannuksella.

Ammattilaisten näkökulmasta ehdotusten toteutuminen edellyttää riittävää henkilöstömäärää, koulutusta, tukea sekä toimivia rakenteita. Ilman näitä on vaarana, että uudistus lisää työn kuormitusta ja heikentää mahdollisuuksia tehdä vaikuttavaa, pitkäjänteistä työtä.

Tällä on suoria vaikutuksia asiakkaiden asemaan. Mikäli asiakkaan tilannetta ei arvioida riittävän asiantuntevasti, tuki voi jäädä puutteelliseksi, viivästyä tai kohdentua väärin. Neurokirjon henkilöiden kohdalla tämä riski on erityisen merkittävä, sillä heidän tuen tarpeensa ovat usein pitkäkestoisia, yksilöllisiä ja vaikeasti tunnistettavia. Laadukas tuki edellyttää vahvaa asiantuntemusta, aikaa sekä jatkuvuutta asiakassuhteessa.

Pelkkä rakenteellinen selkeyttäminen ei siten riitä, mikäli samanaikaisesti ei varmisteta palvelujen saavutettavuutta, ammattilaisten osaamista ja mahdollisuutta tehdä kokonaisvaltaista, pitkäjänteistä työtä asiakkaan kanssa.

Kokonaisuutena ehdotukset ovat suuntaa antavasti selkeitä, mutta niiden toteutettavuus käytännössä jää osittain epävarmaksi ilman tarkempaa ohjeistusta, riittäviä resursseja ja osaamisen vahvistamista.

6 Lausuntopalaute luvusta 3 - lapsiperhepalvelu: Onko ehdotus uudesta lapsiperhepalvelusta ja siihen sisältyvästä taloudellisesta tuesta selkeä ja toteutettavissa oleva?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti?

Ehdotus uudesta lapsiperhepalvelusta on lähtökohtaisesti kannatettava, sillä se pyrkii kokoamaan hajanaisia palveluja yhtenäisemmäksi kokonaisuudeksi ja parantamaan perheiden tuen saatavuutta sekä palvelujen yhteensovittamista. Tämä on myönteistä myös neurokirjon lasten ja heidän perheidensä näkökulmasta, koska heidän tarvitsemansa tuki on usein moniulotteista, pitkäjänteistä ja edellyttää selkeää, toimivaa palvelukokonaisuutta.

Ehdotuksen keskeinen ja vakava ongelma on kuitenkin kasvatus- ja perheneuvonnan lakisääteisyys ja moniammatillisuuden purkaminen, jota emme pidä kannatettavana. Perheneuvonta on vakiintunut, vaikuttava ja matalan kynnyksen palvelu, jossa lapsen ja koko perheen tilannetta arvioidaan kokonaisvaltaisesti eri ammattilaisten yhteistyönä. Juuri tämänkaltaista moniammatillista ja varhaista tukea esityksessä korostetaan tavoitteena, joten lakisääteisyys poistaminen on selvästi ristiriidassa esityksen omien tavoitteiden kanssa. On merkittävä riski, että tämä johtaa palvelujen heikentymiseen, alueelliseen eriarvoisuuteen sekä tuen viivästymiseen.

Erityisesti vaikeassa tilanteessa olevien perheiden näkökulmasta perheneuvonnan aseman heikentäminen on ongelmallista. Nykyiset lapsiperhepalvelut eivät kaikilta osin vastaa tarpeisiin, ja tällaisessa tilanteessa palvelurakenteen heikentäminen voi pahentaa ongelmia ja siirtää tuen tarvetta raskaampiin ja kalliimpiin palveluihin. Tämä korostuu neurokirjon lasten kohdalla, joiden perheet tarvitsevat usein pitkäjänteistä, koordinoitua ja asiantuntevaa tukea arjen sujumiseen.

Taloudellista tukea koskeva osuus jää osin epäselväksi. Sen suhde täydentävään ja ehkäisevään toimeentulotukeen vaatii tarkempaa määrittelyä, jotta tuen kohdentuminen olisi yhdenvertaista ja ennakoitavaa. Ilman selkeitä linjauksia on riski, että käytännöt vaihtelevat alueittain ja tuki ei kohdennu perheiden yksilöllisiin tarpeisiin tarkoituksenmukaisesti.

Ammattilaisten näkökulmasta ehdotusten toteutettavuus edellyttää riittäviä resursseja, osaamista ja moniammatillisten rakenteiden säilyttämistä. Ilman näitä on vaarana, että uudistus jää rakenteelliseksi muutokseksi ilman todellista vaikutusta perheiden arkeen tai jopa heikentää nykyisiä toimivia käytäntöjä.

Kokonaisuutena ehdotus sisältää kannatettavia tavoitteita, mutta erityisesti kasvatusta- ja perheneuvonnan lakisääteisyys poistaminen muodostaa merkittävän heikkouden, joka vaarantaa varhaisen tuen, moniammatillisuuden ja perheiden yhdenvertaisen aseman. Tämän vuoksi ehdotuksen selkeys ja toteutettavuus jäävät osittain puutteellisiksi.

7 Lausuntopalaute luvusta 3 - Onko ehdotus uudesta työikäisten toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelusta selkeä ja toteutettavissa oleva?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti?

Ehdotus uudesta työikäisten toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelusta vastaa tunnistettuun tarpeeseen vahvistaa asiakkaiden arjenhallintaa, toimintakykyä ja osallisuutta, ja on siten tavoitteellisesti kannatettava. Palvelu voi parhaimmillaan parantaa erityisesti niiden asiakkaiden tilannetta, joiden tuen tarve liittyy arjessa pärjäämiseen ja sosiaaliseen osallisuuteen. Tämä on merkityksellistä myös neurokirjon henkilöiden näkökulmasta, sillä heidän tuen tarpeensa kohdistuvat usein juuri arjen sujuvuuteen, rakenteisiin ja osallistumisen mahdollisuuksiin.

Kokonaisuus jää kuitenkin monilta osin epäselväksi, mikä heikentää ehdotuksen käytännön toteutettavuutta. Erityisesti palvelun sisältö, velvoittavuus sekä suhde muihin palveluihin eivät ole riittävän selkeästi määriteltyjä. Tämä lisää riskiä päällekkäisistä rakenteista, tulkintaeroista ja alueellisesta vaihtelusta, mikä voi heikentää palvelujen yhdenvertaista toteutumista.

Erityisen huolestuttavaa on kuntouttavan työtoiminnan poistuminen ja sosiaalisen kuntoutuksen vähäinen painotus uudessa kokonaisuudessa. Kuntouttava työtoiminta on tarjonnut monille asiakkaille selkeän rakenteen, tavoitteita ja konkreettisen arjen kiinnittymispinnan. Sen velvoittavuuden ja taloudellisten kannustimien poistaminen voi heikentää osallistumisen edellytyksiä erityisesti kaikkein heikoimmassa asemassa olevilla asiakkailla. Riskinä on palvelupolkujen katkeaminen, osallisuuden heikkeneminen sekä syrjäytymisen syveneminen.

Neurokirjon henkilöiden kohdalla tämä riski korostuu, sillä he hyötyvät usein selkeistä rakenteista, ennakoitavuudesta ja pitkäjänteisestä tuesta. Mikäli palvelu ei tarjoa riittävän konkreettista sisältöä ja jatkuvuutta, on vaarana, että se ei vastaa heidän todellisiin tarpeisiinsa.

Ammattilaisten näkökulmasta palvelun toteutettavuus edellyttää selkeitä rakenteita, riittävää resursointia sekä vahvaa osaamista. Ilman näitä edellytyksiä on vaarana, että palvelu jää

tavoitteelliseksi eikä tuota toivottuja vaikutuksia asiakkaiden arkeen, tai että se lisää työn kuormitusta ilman aitoa mahdollisuutta vaikuttavaan työskentelyyn.

Vaikka esityksen tavoitteena on tehostaa palvelujärjestelmää ja saavuttaa kustannussäästöjä, on riski, että epäselvästi määritelty palvelu ja toimivien rakenteiden purkaminen johtavat päinvastaiseen lopputulokseen: tuen viivästymiseen, raskaampien palvelujen tarpeen kasvuun sekä pitkän aikavälin kustannusten lisääntymiseen.

Kokonaisuutena ehdotus tunnistaa tärkeän tarpeen ja sisältää oikeansuuntaisia tavoitteita, mutta sen selkeys ja toteutettavuus jäävät osittain puutteellisiksi ilman tarkempia määrittelyjä, riittäviä resursseja ja toimivien palvelurakenteiden turvaamista.

8 Muu lausuntopalaute lukuun 3?

Kokonaisuutena uudistus sisältää useita hyviä tavoitteita, mutta lukuun 3 liittyy paljon epäselvyyksiä. Muutoksilla on vaikutuksia myös henkilöstöön, mikä heijastuu suoraan palvelujen saatavuuteen ja laatuun. Heikentyvät rakenteet, epäselvät vastuut ja kasvava kuormitus voivat vähentää palvelujen vaikuttavuutta ja jatkuvuutta.

9 Lausuntopalaute sosiaalihuollon toteuttamisen alkuvaiheessa: neuvonta ja ohjaus, vireilletulo ja sosiaalihuollon asiakkuus, yhteyden saaminen sosiaalihuoltoon ja tuen tarpeen arviointi (luvut 2 ja 4) Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti?

Ehdotukset sosiaalihuollon toteuttamisen alkuvaiheesta ovat lähtökohtaisesti kannatettavia ja oikeansuuntaisia. Neuvonnan ja ohjauksen vahvistaminen, varhaisen yhteydenoton mahdollistaminen sekä asiakkuuden alkamisen ja määräaikojen täsmentäminen tukevat tavoitetta parantaa palveluihin pääsyä ja tuen tarpeen varhaista tunnistamista. Erityisesti lapsiperheille suunnattu nopea ensiarvio sekä varhaisen tuen painottaminen ovat myönteisiä uudistuksia, jotka voivat parantaa asiakkaiden oikeusturvaa ja palvelujen saavutettavuutta.

Samalla ehdotusten selkeydessä ja käytännön toteutettavuudessa on merkittäviä puutteita. Keskeiset käsitteet, kuten se, milloin asia katsotaan vireille tullee ja milloin määräajat alkavat, jäävät osin epäselviksi. Myös vastuut tuen tarpeen arvioinnin toteuttamisessa eivät ole riittävän tarkasti määriteltyjä. Tämä lisää tulkinnanvaraa ja riskiä vaihtelevista käytännöistä eri alueilla, mikä voi johtaa viiveisiin palveluihin pääsystä ja heikentää asiakkaiden yhdenvertaisuutta.

Lyhennetyt arviointiajat voivat lisäksi vaarantaa arvioinnin laadun. On olemassa riski, että arvioinnit jäävät pinnallisiksi tai puutteellisiksi, mikä voi johtaa virheellisiin johtopäätöksiin, tarpeettomien asiakkuuksien aloittamiseen tai siihen, että todellinen tuen tarve jää tunnistamatta. Erityisesti monimutkaisten tilanteiden, kuten mielenterveyden haasteiden, väkivallan, taloudellisen

kuormituksen tai neurokirjon piirteiden, tunnistaminen edellyttää riittävästi aikaa ja vahvaa ammatillista osaamista.

Neurokirjon henkilöiden näkökulmasta varhainen tunnistaminen ja matalan kynnyksen palveluihin pääsy ovat keskeisiä, mutta samalla heidän tuen tarpeensa voivat olla vaikeasti havaittavia ilman riittävää arviointiaikaa ja asiantuntemusta. Mikäli arviointi jää pinnalliseksi, on vaarana, että tuki kohdentuu väärin tai viivästyy.

Ammattilaisten näkökulmasta ehdotusten toteuttaminen edellyttää riittäviä henkilöstöresursseja, osaamista sekä toimivia yhteistyörakenteita. Ilman näitä on riski, että tavoitteet palveluihin pääsyn nopeuttamisesta ja tuen tarpeen paremmasta tunnistamisesta eivät toteudu käytännössä, vaan työn kuormitus kasvaa ja arvioinnin laatu heikkenee.

Lisäksi on tärkeää varmistaa, että sosiaalihojauksen asiakkuus voi alkaa myös lapsen tuen tarpeen perusteella tilanteissa, joissa huoltajat eivät itse hakeudu palveluihin. Lapsen oikeuksien toteutuminen ei saa jäädä huoltajien aktiivisuuden varaan.

Kokonaisuutena ehdotukset ovat suuntaa antavasti selkeitä ja tukevat oikeita tavoitteita, mutta niiden käytännön toteutettavuus jää osittain epävarmaksi ilman tarkempia määrittelyjä, riittäviä resursseja ja osaamisen varmistamista.

10 Lausuntopalaute luvusta 4 – asiakassuunnitelma ja omatyöntekijä? Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti?

Ehdotukset asiakassuunnitelmasta ja omatyöntekijästä ovat lähtökohtaisesti kannatettavia ja voivat vahvistaa asiakaslähtöisyyttä, palvelujen jatkuvuutta ja tuen kokonaisuuden hallintaa. Erityisesti omatyöntekijämalli tukee pitkäjänteistä ja koordinoitua työskentelyä, mikä on keskeistä neurokirjon asiakkaiden usein moniulotteisissa ja pitkäkestoisissa tilanteissa.

Ehdotukset jäävät kuitenkin osin yleiselle tasolle. Omatyöntekijän roolia ja vastuuta ei ole määritelty riittävän tarkasti, mikä voi johtaa epäyhtenäisiin käytäntöihin. Lisäksi asiakassuunnitelmien keventämiseen liittyy riski, että asiakkaan tilanteen kokonaiskuva heikkenee ja suunnitelman ohjaava merkitys vähenee, mikä voi vaikuttaa myös asiakkaan oikeusturvaan.

Ammattilaisten näkökulmasta toteutuminen edellyttää riittäviä resursseja, aikaa, työntekijöiden pysyvyyttä sekä osaamisen ja koulutuksen varmistamista. Ilman näitä on vaarana, että työ

kuormittuu, asiakassuhteet katkeilevat ja asiakassuunnitelmat jäävät muodollisiksi asiakirjoiksi ilman todellista vaikutusta.

Neurokirjon asiakkaiden kohdalla tämä korostuu, sillä toimiva tuki edellyttää jatkuvaa ja asiantuntevaa omatyöntekijäsuhdetta sekä riittävää ymmärrystä yksilöllisistä tarpeista.

11 Lausuntopalaute luvusta 4 - erityistä tukea tarvitsevan lapsen sosiaalityöntekijän asiakasmitoitus. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Ehdotus erityistä tukea tarvitsevan lapsen sosiaalityöntekijän asiakasmitoituksesta on selkeä ja lähtökohtaisesti kannatettava, sillä se pyrkii turvaamaan riittävän ajan ja laadukkaan tuen kaikkein haavoittuvimmassa asemassa oleville henkilöille. Riittävä asiakasmäärä työntekijää kohden on keskeinen edellytys huolelliselle arvioinnille, suunnitelmalliselle työskentelylle ja toimivalle asiakassuhteelle. Tämä on erityisen tärkeää myös neurokirjon henkilöiden kohdalla, joiden tuen tarpeet ovat usein pitkäkestoisia ja edellyttävät yksilöllistä sekä jatkuvaa työskentelyä.

Toteutettavuuteen liittyy kuitenkin merkittäviä epävarmuuksia. Ei ole riittävästi kuvattu, miten mitoitus varmistetaan käytännössä kaikilla alueilla tai miten turvataan riittävä henkilöstömäärä ja pysyvyys. Lisäksi pelkkä asiakasmäärä ei huomioi riittävästi asiakkuuksien vaativuutta ja vaihtelua.

Ammattilaisten näkökulmasta mitoituksen vaikuttava toteutuminen edellyttää riittäviä resursseja, työntekijöiden pysyvyyttä sekä vahvaa osaamista ja koulutusta. Ilman näitä on vaarana, että mitoitus jää muodolliseksi eikä paranna työn laatua käytännössä.

Neurokirjon henkilöiden kohdalla riski korostuu, sillä heidän tilanteensa tunnistaminen ja tuen suunnittelu edellyttävät erityisosaamista ja luottamuksellista, jatkuvaa asiakassuhdetta. Henkilöstön vaihtuvuus tai liian suuri työkuorma voi heikentää tuen laatua merkittävästi.

Kokonaisuutena ehdotus on selkeä ja kannatettava, mutta sen toteutuminen jää osittain epävarmaksi ilman riittäviä resursseja, osaamisen vahvistamista ja tarkempaa toteutuksen varmistamista.

12 Muu lausuntopalaute lukuun 4?

-

13 Lausuntopalaute luvusta 5 - sosiaalityöntekijän erityiset tehtävät. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti?

Ehdotus sosiaalityöntekijän erityisistä tehtävistä on tavoitteeltaan kannatettava, sillä se tunnistaa vaativan sosiaalityön keskeisen roolin asiakkaan tilanteen kokonaisvaltaisessa arvioinnissa ja tuen yhteensovittamisessa. Tämä on erityisen tärkeää myös neurokirjon asiakkaiden kohdalla, joiden tilanteet edellyttävät syvällistä ja jatkuvaa asiantuntemusta.

Ehdotuksen keskeinen ongelma liittyy kuitenkin tehtävien epäselvään rajaukseen. Sosiaalityöntekijän erityisten tehtävien sisältöä ei ole määritelty riittävän tarkasti, mikä voi johtaa siihen, että vaativaa asiantuntijatyötä siirtyy muille ammattiryhmille ilman selkeitä kriteerejä. Tämä vaarantaa sosiaalityön erityisosaamisen aseman ja voi kaventaa työn vaikuttavuutta.

Samalla on olemassa riski, että sosiaalityö painottuu liikaa kevyempiin tehtäviin, kuten asumisen tai toimeentulon kysymyksiin, jolloin vaativa arviointi- ja muutostyö jää vähemmälle huomiolle. Tämä ei vastaa niiden asiakkaiden tarpeisiin, joiden tilanteet ovat monimutkaisia ja edellyttävät syvällistä ammatillista työskentelyä.

Ammattilaisten näkökulmasta epäselvät vastuunjaot ja tehtävien laajeneminen ilman selkeää tukea heikentävät työn hallittavuutta ja ammatillista asemaa. Tämä voi näkyä lisääntyvänä kuormituksena, heikentyneenä työssä pysymisenä ja vaikeuksina kehittää osaamista. Erityisesti täydennyskoulutuksen mahdollisuuksien kaventuminen on huolestuttavaa.

Neurokirjon asiakkaiden kohdalla nämä riskit korostuvat, sillä heidän tilanteensa edellyttävät juuri sellaista erityisosaamista ja pitkäjänteisyyttä, jota epäselvät rakenteet ja heikentyvä asiantuntijarooli vaarantavat.

Kokonaisuutena ehdotus on suuntaa antava, mutta sen toteuttamiskelpoisuus edellyttää selkeämpiä rajoituksia, sosiaalityön asiantuntijuuden vahvistamista sekä rakenteita, jotka tukevat vaativaa ammatillista työtä.

14 Lausuntopalaute luvusta 5 - sosiaalihuollosta vastaava viranhaltija. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Ehdotus sosiaalihuollosta vastaavasta viranhaltijasta on pääosin selkeä ja kannatettava, sillä se jäsentää vastuita ja voi parantaa päätöksenteon yhdenmukaisuutta sekä palvelukokonaisuuksien ohjausta. Selkeä vastuutaho on tärkeä erityisesti tilanteissa, joissa asiakkaiden tuen tarpeet ovat monimutkaisia ja edellyttävät eri palvelujen yhteensovittamista.

Toteutuksen kannalta keskeinen kysymys on kuitenkin, kuinka tiiviisti rooli kytkeytyy käytännön asiakastyöhön. On olemassa riski, että tehtävä jää hallinnolliseksi, jolloin sen vaikutus palvelujen arjen sujuvuuteen ja laatuun jää vähäiseksi.

Sekä ammattilaisten että asiakkaiden näkökulmasta on oleellista, että johtamisessa huomioidaan palvelujen jatkuvuus, yksilöllisyys ja moniammatillisuus. Tämä korostuu erityisesti neurokirjon asiakkaiden ja muiden paljon tukea tarvitsevien kohdalla, joiden tilanteet edellyttävät pitkäjänteistä koordinointia ja eri toimijoiden saumatonta yhteistyötä.

Kokonaisuutena ehdotus on rakenteellisesti selkeä, mutta sen vaikuttavuus riippuu ratkaisevasti siitä, miten rooli resursoidaan ja miten se ankkuroidaan palvelujärjestelmän arkeen.

15 Lausuntopalaute sosiaalihuollon asiakastietojen kirjaamisesta. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti?

Ehdotukset asiakastietojen kirjaamisesta ovat tavoitteiltaan kannatettavia, erityisesti pyrkimys yhtenäistää käytäntöjä ja vähentää päällekkäistä kirjaamista. Oikein toteutettuna tämä voi selkeyttää tiedonkulkua ja tukea asiakastyötä.

Keskeinen ongelma liittyy kuitenkin kirjaamisen sisällölliseen epäselvyyteen. Ei ole riittävän tarkasti määritelty, mitä tietoa tulee kirjata ja millä tarkkuudella. Tämä jättää liikaa tulkinnanvaraa ja voi johtaa vaihteleviin käytäntöihin sekä heikentää tiedon vertailtavuutta ja hyödynnettävyyttä. Samalla kirjaamisen "keventäminen" ei välttämättä tosiasiaa vähennä työmäärää, vaan voi jopa lisätä sitä, kun keskeisen tiedon tiivistämiseen joudutaan käyttämään enemmän aikaa.

Kirjaaminen on keskeinen osa sekä asiakkaan että ammattilaisen oikeusturvaa. Liiallinen tiivistäminen tai epäselvät ohjeet voivat heikentää dokumentaation laatua, palvelujen jatkuvuutta ja mahdollisuutta muodostaa asiakkaan tilanteesta riittävä kokonaiskuva.

Ammattilaisten näkökulmasta muutokset edellyttävät selkeitä ohjeita, toimivia tietojärjestelmiä sekä riittävää koulutusta. Ilman näitä on riski, että kirjaamiskäytännöt hajautuvat ja työn laatu heikkenee.

Neurokirjon asiakkaiden kohdalla tarkka ja pitkäjänteinen kirjaaminen on erityisen tärkeää, sillä heidän tilanteensa ymmärtäminen edellyttää usein yksityiskohtaista ja ajassa kertyvää tietoa. Jos kirjaamista kevennetään ilman selkeitä linjauksia, on vaarana, että olennainen tieto katoaa ja tuen jatkuvuus heikkenee.

Kokonaisuutena ehdotus on suuntaa antava, mutta sen toteutettavuus jää osittain epävarmaksi ilman tarkempaa ohjeistusta ja osaamisen varmistamista.

16 Lausuntopalaute asiakasmaksuihin ehdotetuista muutoksista?

Emme kannata asiakasmaksuihin ehdotettuja muutoksia.

Maksujen korottaminen voi heikentää erityisesti pienituloisten ja paljon palveluja tarvitsevien asiakkaiden asemaa. Monille asiakkaille maksut ovat jo nykyisellään merkittävä taloudellinen kuormitus, ja korotukset voivat johtaa siihen, että palveluja käytetään vähemmän tai niitä vältetään kokonaan.

Tämä on ristiriidassa esityksen tavoitteiden kanssa. Jos asiakkaat eivät hakeudu ajoissa palveluihin kustannusten vuoksi, tuen tarve kasautuu ja ongelmat pahenevat. Se voi johtaa myöhemmin raskaampien ja kalliimpien palvelujen tarpeeseen sekä lisätä kokonaiskustannuksia.

Maksujen korotukset kohdistuvat erityisen raskaasti haavoittuvassa asemassa oleviin ryhmiin, kuten pitkäaikaissairaisiin, vammaisiin ja neurokirjon henkilöihin, joilla tuen tarve on usein pitkäkestoista. Heidän mahdollisuutensa vaikuttaa omaan palvelutarpeeseensa on rajallinen, joten maksujen nosto lisää eriarvoisuutta.

17 Lausuntopalaute muista säädösmuutosehdotuksista?

Kokonaisuus vaatii tarkempaa vaikutusten arviointia ja selkeyttämistä, jotta muutokset eivät heikennä palvelujen laatua, jatkuvuutta ja yhdenvertaisuutta

18 Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotusten taloudellisista vaikutuksista?

Ei

Perustelut tiiviisti?

Esitysluonnos ei anna riittävää eikä täysin realistista kuvaa lakiehdotusten taloudellisista vaikutuksista.

Arviointi painottuu liikaa lyhyen aikavälin säästöihin ja perustuu osin oletuksiin, joiden toteutuminen on epävarmaa. Erityisesti kirjaamisen keventämiseen liitetyt säästöodotukset vaikuttavat ylimoitetuilta, eikä arvioinnissa ole riittävästi huomioitu muutosten toimeenpanosta aiheutuvia kustannuksia, kuten tietojärjestelmä uudistuksia, toimintatapojen muutoksia ja organisaatiotason sopeutuksia.

Keskeinen puute on pitkän aikavälin vaikutusten tarkastelussa. Jos varhainen tuki heikkenee, palveluihin pääsy viivästyy tai asiakasmaksut nousevat, on todennäköistä, että raskaampien ja kalliimpien palvelujen tarve kasvaa myöhemmin. Näitä kustannusvaikutuksia ei ole arvioitu riittävästi.

Lisäksi palvelujen saatavuuteen, laatuun ja erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden tilanteeseen kohdistuvat vaikutukset jäävät liian yleiselle tasolle. Tämä korostuu neurokirjon henkilöiden kohdalla, joiden tuen tarpeet ovat usein pitkäkestoisia ja edellyttävät jatkuvaa, yksilöllistä tukea. Mikäli ennaltaehkäisevä tuki ei toteudu, kustannukset voivat tosiasiaassa kasvaa.

Ammattilaisten näkökulmasta talousarvio ei huomioi riittävästi henkilöstöressurssien, osaamisen ja työkuormituksen muutoksia. Nämä tekijät vaikuttavat suoraan palvelujen laatuun ja siten myös kustannusten kehitykseen.

Kokonaisuutena esityksen taloudellinen arviointi jää kapeaksi, eikä se riittävästi kuvaa uudistuksen todellisia kustannuksia, riskejä ja vaikutuksia pidemmällä aikavälillä.

19 Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotusten muista vaikutuksista ja yhteisvaikutuksista?

Ei

Perustelut tiiviisti?

Esitysluonnos antaa yleispiirteisen kuvan lakiehdotusten vaikutuksista, mutta ei riittävän kattavaa eikä tasapainoista kokonaiskuvaa niiden todellisista yhteisvaikutuksista.

Vaikutusten arviointi tarkastelee muutoksia pitkälti yksittäisinä toimenpiteinä, vaikka kyse on laajasta uudistuksesta, jossa useat muutokset toteutuvat samanaikaisesti. Näiden yhteisvaikutuksia asiakkaisiin, palvelujärjestelmään ja henkilöstöön ei ole arvioitu riittävän kokonaisvaltaisesti, mikä heikentää arvioinnin luotettavuutta.

Merkittävä puute liittyy haavoittuvassa asemassa olevien ryhmien tarkasteluun. Erityisesti paljon tukea tarvitsevien sekä neurokirjon henkilöiden kohdalla vaikutuksia on arvioitu liian suppeasti. On olemassa riski, että samanaikaiset muutokset – kuten palvelujen keventäminen ja säästötoimet – heikentävät tuen jatkuvuutta, oikea-aikaisuutta ja saavutettavuutta.

Ammattilaisten näkökulmasta vaikutuksia työhön ja työoloihin on aliarvioitu. Muutokset voivat lisätä kuormitusta, hämärtää vastuunjakoja ja heikentää mahdollisuuksia ylläpitää ja kehittää osaamista. Tämä vaikuttaa suoraan palvelujen laatuun sekä alan veto- ja pitovoimaan.

Lisäksi palvelujen yhteensovittamiseen ja eri toimijoiden väliseen yhteistyöhön kohdistuvia vaikutuksia ei ole arvioitu riittävästi. Riskinä on, että kokonaisvastuu hajautuu ja asiakkaiden palvelupolut pirstaloituvat.

Kokonaisuutena vaikutusarviointi jää puutteelliseksi, eikä se anna riittävän luotettavaa kuvaa uudistuksen todellisista ja toisiinsa kytkeytyvistä vaikutuksista.

Käppi Ulla
NAM Neurokirjon Ammattilaiset ry